

Mi keltette, ki keltette föl a vágyat? Bizonyára sok tényező, ami kedves összhangban találkozott e szabolcsi faluban. De fel lehetett kelteni, ki tudott állni a sátor elé és első próbálkozásában is élő valósággá váltotta a sátor homlokzatára írt jelmondatot:

„Ami a testnek a kenyér, az léleknek a könyv.”

Jákváry Kálmán

Tájnépművelés

Az iskolán kívüli népművelés kérdéseinek tárgyalásánál újabban mind gyakrabban szöbakerül, kultuszminiszteri rendeletekben, szaklapokban szemünkbe akad ez a szó: tájnépművelés. Sőt az elmúlt nyáron tájnépművelőképző tanfolyamokról is olvashattunk. Fölmerült egy tájnépfőiskola fölállításának a terve is. Így hát elmondhatjuk: a tájnépművelés fogalma időszerűvé vált, illő keresni értelmét és értékét.

A „táj” szó eddig leginkább az emberföldrajzban volt használatos. Jelentette az azonos tájtényezőkkal, jelleggel, milióvel bíró területtypust. A tájféldrajz tanulmányozza a táj domborzati, éghajlati, növény- és állatvilági, talaji, vízhálózati összefüggését, azaz hatását az ott élő emberre.

Ha most népművelői értelemben nézzük a tájat, leszögezhetjük, hogy a táj szűkebb hazánkat, szülőföldünket, otthonunkat, annak sajátos kultúráját, lelkiségét jelenti. Ezért a tájnépművelés fogalma nem mindenkor azonos a földrajzi területtel. A mi szemünkben a táj nemcsak egy darab föld, hanem a mellett egy darab lélek. Földrajzi, életteni, lelki és érzelmi fogalom. S ezért feladatunk nemcsak a táj földrajzát, hanem műveltségi állapotát, gazdasági viszonyait, szellemi szükségleteit vizsgálni. Megállapításokból megszabni a népművelési tennivalókat. Célunk és kötelességünk a természettől kapott, nyilvánvalóvá vált lehetőségeket, hajlamokat és képességeket kifejleszteni, erkölcsi, szociális, gazdasági s egyéb viszonyokkal összhangzásba hozni. Erre a feladatra utal több VKM. s közöttük főképen a 882—4/1600—930. és 63.100/932. VIII. F. ü. o. számú rendelet is.

A táj különlegességeit figyelembe venni s azok szerint népművelési munkát végezni; munkánk szelleméből és természetéből is folyik. Nem lehet tökéletes az a népművelő tevékenység, amely általános érvényű s nincs tekintettel a táj egyéniségére, tehát nem — bizonyos fokban — individuális. Ha a pedagógiában beszélünk egyéni nevelésről, individuális lélektanról, kell szólnunk ilyen értelemben az individuális népművelésről is.

Mivel a táj műveltség szintje és milióje szerint kell dolgoznunk, legelső feladatunk a táj anyagi és szellemi kultúrájáról és földrajzáról leltárt készíteni.

Tudnunk kell, milyen a táj lakóinak lelkisége, ősi kultúrája, nyelve, vallása, fajsága, szokás- és hagyománykincse, művészete, foglalkozása? Milyen fokú a jóléte? Egykés-e? Hogyan táplálkozik? Milyen a lakása? Ruhája? Miből készíti ezeket? Milyen eszközökkel dolgozik, mennyire iskolázott? (Ebben a tekintetben a munka Somogyban már küszöbön áll.)

Ilyen és hasonló adatok világosítanak fel a táj jellegéről és miliójéről, továbbá az ezekből levonható pszichológiai és fiziológiai hatásairól, formáló erejéről. Az egyén erkölcsileg és szellemileg oly mértékben formálható, amilyen mértékben környezete befolyásolja. Nem állítjuk, hogy az ember kultúrája csupán a tájtényezők eredője. Nem is szabad, hogy az legyen. Mert az embernek magának is formálnia kell önnön magát, sőt a tájat is.

A mi munkánk szelleme ellenkezik minden merevséggel, megszabottsággal, egyoldalúsággal. Módszerünket a helyi szükséglet és lehetőség, egyszóval a táj irányítja. Ebből kell kiindulnunk, ez a mi döntő tényezőnk.

Ha a tájnépművelés szempontjából sorra vesszük a népművelés egyes ágait, úgy — rövidre fogva — a következő megállapításokra jutunk:

A népművelő előadások anyaga, nyelve, oktató és nevelő célja számoljon a táj gazdasági, műveltségi állapotával és szükségletével, azért ne beszéljünk ott fürdőszobáról, ahol ma még tenyérbe merített vízzel mosakodnak. Ne hivatkozzunk a dán példára és oly disznóólra, amelyben villany ég ott, ahol a falut még a jó út is messze elkerüli. Ne tárgyaljuk *Az ember tragédiáját* ott, ahol az irodalmi szint mesék és mondák világa. Ne foglalkozunk pl. a len, a szőlő termelésével vagy a birkatenyésztéssel ott, ahol annak előfeltételei nincsenek, azaz népművelési előadásaink időszerűek és helyszerűek legyenek.

A *mükedvelő előadások* darabjai nem lehetnek a pesti színházak és mulatók műsorszámai, operettek a léha fürdőeletről, s általában a hagyományos erkölccsel ellenkezők. Gárdonyi darabjai legyenek a minták. Nagy kár, hogy kiváló írónk annyira nem írnak népünk számára darabokat.

A *dal, tánc, zene* igazi magyar legyen és a táj művészetéből való. A dallamok, a mozdulatok és az ütemek feleljenek meg a táj népe érzéseinek, ismeretvilágának.

A *mesedélutánok* műsorán odaváló s talán már feledésbe is ment játékok, versikék, dalocskák, mesék, történetek, tréfák szerepeljenek.

A *háziipari tanfolyamok* anyaga szoros kapcsolatban legyen a hagyományos háziiparral. A gyökértelen, merőben új munkaanyag csak kivételesen honosítható meg.

A *népkönyvtári könyvek* nyelve egyszerű (tájnyelv is lehetne; külföldi példákat találunk erre is), a nép által könnyen érthető. A cselekmény érdekes, újszerű, meglepő és fordulatok legyenek. A táj nevezetes emberei, eseményei, helyei s tárgyai szerepeljenek bennük. Ne feledjük el, hogy az elmélkedő, lélekelemző írásoknak, a szakkifejezésekkel, mű- és idegen szavakkal teletüzdelt tömör stílus, a versek, színművek, tudományos — gazdasági irányú — munkák nem igen számíthatnak olvasottságra.

Az *ünnepélyek és szabadtéri játékok* a szülőföld emlékezetes eseményeiből, szomorú és dicső multjából, hősei életéből, évfordulókból merítsék tárgyukat és időpontjukat. Az előadandó műsorszámok: a szűkebb háza írói és költői, valamint a népművészet és népköltészet termékei (népdalok, néptáncok, népzene, népszokások, átszarmaztatott tréfás és komoly események, történetek, arató- és szüreti hagyományok, gyermek- és felnőttjátékok stb.). Egy-egy ilyen ünnepélyen lássék meg a táj földrajzi jellege, egyéni lelke és kultúrája.

Az *álló- és mozgóképes előadások* elsősorban a táj emberét, szépségeit, történelmi, néprajzi, gazdasági életét vetítsék a vászonra. Műsoruk ne legyen nemzetközi, világvárosi, idegen, hamis és alkalmas arra, hogy — a városi élet csábító színezésével — a szülőföld elhagyására bírja a nézőket. Ma fokozottabb mértékben megvan ennek a veszedelme s ezért aggodalommal figyelik a falusi népművelők a mozik inkább ártó, mint hasznos munkáját.

A *községháza, iskola, az egyesületi otthonok* és magánházak falait a tájból merített és helyi vagy a vidéki művészek által alkotott eredeti vagy másolt képek példányai díszítsék. Ezek mutassák meg a táj szépségeit és érdekességeit.

A tájnépművelés munkájába vegyük fel a táj jellegzetes és hagyományos építési stílusainak felkarolását. Továbbá a jellegzetes nyelvi sajátosságok, éppúgy mint a tudomány szempontjából nem kifogásolható ételek, az általánosságban kedvelt és elterjedt virágok gondozását.

Célunk nem kimeríteni a felvett kérdést, hanem csupán eszmecserét indítani érdekében, hogy ennek eredményeképpen öntudatosabban, célszerűbben és tervszerűbben, valamint szakszerűbben dolgozó népművelők legyünk, mert a népművelés terén sok az ötletszerűség, mükedvelés és kontárság.

Tamás József

Népművelési előadóképző tanfolyam Miskolcon

A cím így leírva egy hivatalos miniszteri elrendelés végrehajtását jelenti. De ki érezné ki a szavakból azt a csodálatos lelket, aminek valóságos kitöltése volt az a szép és feledhetetlen hét, mialatt kb. 200 magyar tanítónő és tanító napról-napra bámulatos fegyelmeltséggel együtt ült a miskolci Városi Zeneiskola dísztermében és hallgatta a kiválóbbnál-kiválóbb előadók sorát, akik tudásuk és ügyszeretetük színaranyával álltak a példaadó érdeklődést tanusító hallgatóság elé. De végighallgatta a 33 nagyértékű előadást sok lelkész is. Az előadók közt voltak lelkészek, néptaní-

tók, tanárok, tanárnők, vármegyei, városi, bányászati, ipartelepi, mezőgazdasági, szociális vezető urak, kiváló szakemberek és mind az öt illetékes vármegye népművelési titkára, akik külön is elismerést érdemlő, komoly, szép és kitartó munkát végeztek, nemcsak mint előadók, hanem mint akik vármegyéjük küldötteit is nagy szeretettel tartották együtt. A mindenre kiterjedő gondoságról, figyelemről, körültekintésről és magyar testvéri szeretetről tanuskodó zökkenésnélküli rendezésért *Sáfrán István* borsodi és miskolci népművelési titkára az érdem, míg a szükséges föl-